

## РОЛЬ І ФУНКЦІЯ РЕЖИСЕРА В СИСТЕМІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

**Тоцька Олена Володимирівна**

*викладач кафедри кіно і телебачення  
Міжнародний гуманітарний університет  
м. Одеса, Україна*

Телевізійне мистецтво постає комплексним аудіовізуальним феноменом, котрий інтегрує множинні практики виробництва, серед яких режисерська діяльність становить фундаментальну основу. Режисер телебачення увиразнюється ключовою постаттю телевізійного процесу, здійснюючи комплексний вплив на формування телевізійного продукту від концептуальної розробки до фінальної реалізації. Сутність режисерської діяльності відзначається поліфункціональною специфікою, постаючи водночас і організаційно-адміністративною працею, й художньо-естетичною творчістю. Режисер бере на себе первинну відповідальність за кристалізацію художнього задуму та втілення авторської ідеї, артикулюючи творчий задум через наявний технологічний інструментарій, з урахуванням економічних обставин та культурного контексту функціонування телевізійного продукту.

Структурно-функціональний аналіз режисерської практики в телевізійному просторі дозволяє виокремити множинні ролі режисера: драматурга, який трансформує сценарний матеріал у візуальну форму, психолога, котрий працює з акторськими особистостями або телевізійними ведучими, організатора зйомкового процесу, що координує діяльність усіх технічних підрозділів, візуального митця, який формує естетичну концепцію проєкту, педагога, який розкриває потенціал творчої групи.

Усталена в теорії аудіовізуальних мистецтв теза стверджує, що «чистота досягається не спрощенням, а осмисленням множинностей», підкреслюючи фундаментальну складність режисерської діяльності в аудіовізуальному просторі [3, с. 64]. Істинність даного твердження верифікується практикою телевізійного виробництва, де режисер виступає інтегратором різноспрямованих творчих енергій та технологічних можливостей.

Методологічний арсенал телережисера охоплює широкий діапазон художніх прийомів та технічних рішень. Композиційна організація кадру, світлове та кольорове рішення, звукове оформлення, монтажна структура, операторська стилістика, сценографія – перелічені елементи підпорядковуються режисерському баченню та слугують втіленню

загальної концепції телевізійного продукту [2, с. 193]. Використання режисерських засобів обумовлюється жанрово-форматною специфікою: інформаційні програми вимагають лаконічних візуальних рішень та чіткої структуризації, розважальні формати потребують динамічності та видовищності, документальні проєкти орієнтовані на автентичність відображення реальності, драматичний контент передбачає розвинену наративну структуру та психологічну глибину.

Режисерська практика в телевізійному просторі демонструє діалектичну єдність мистецької індивідуальності та форматних стандартів. Телевізійний режисер перебуває під впливом інституційного контексту телеканалу, для якого створюється продукт, та існуючих у телевізійній індустрії стилістичних тенденцій. Водночас саме неповторний режисерський почерк, авторська оптика та індивідуальні творчі рішення становлять основу інноваційності та конкурентоспроможності телевізійного твору. [1, с. 249].

Працюючи за режисерським пультом, режисер через систему зв'язку керує діяльністю творчих і технічних працівників, контролює фактичний хронометраж окремих етапів та загальної тривалості програми і рекламних матеріалів. Разом з редактором режисер працює над підготовкою програми, визначаючи необхідні виражальні і технічні засоби, найліпші шляхи реалізації сценарної основи програми, при потребі проводить позастудійні зйомки, монтує позастудійні відеоматеріали, готуючи їх до ефіру. Технологічно робота режисера телебачення починається із затвердження теми майбутньої програми, отримання від головного режисера завдання на створення програми на основі сценарію, сценарного плану, або просто плану оперативних зйомок, за які відповідає редактор. Режисер входить до складу творчої групи, яка ще включає редактора та ведучого оператора. Інші працівники або включаються в творчо-виробничу групу відповідно до складності роботи, або працюють з нею за графіком. Також за графіком працює випускаючий режисер, тобто такий, який або тільки випускає програму в ефір, або ще й попередньо готує до випуску необхідні відео– та кіноматеріали. У художніх, постановочних програмах режисер, зазвичай, розробляє режисерську експлікацію (план майбутньої програми), або режисерський сценарій, в яких вказуються об'єкти зйомок, їх приблизний хронометраж, ролі, необхідні виражальні засоби, фахівці, техніка, спеціальні ефекти, передбачається використання архівних матеріалів. Для ігрових програм та складних за постановкою неігрових передбачаються репетиції з виконавцями, так звані трактові репетиції, тобто чорнові прогони програми з метою встановлення узгоджених дій усіх учасників телевізійної групи та відпрацювання технічних питань запису чи трансляції [4, с. 16].

Режисерська діяльність у телевізійному середовищі зазнає постійної модифікації під впливом техніко-технологічних інновацій. Впровадження новітніх технологій віртуальної та доповненої реальності, використання штучного інтелекту в процесах постпродакшну, залучення технологій дистанційного виробництва, застосування нейромережових алгоритмів – усі ці фактори розширюють творчий інструментарій режисера, одночасно вимагаючи адаптації до трансформацій телевізійного середовища. [1, с. 183].

Модель режисерської творчості, орієнтована на аудиторну взаємодію, модифікує класичні підходи до телевізійної режисури, актуалізуючи необхідність режисерської гнучкості та адаптивності. Означена трансформація визначає зміщення акцентів у режисерській діяльності: від односпрямованої трансляції смислів до організації діалогічного простору, від створення закритих наративних структур до формування відкритих інтерактивних моделей, від фіксованого авторського висловлювання до динамічної аудиторної колаборації [2, с. 194].

Слід звернути увагу на те, що ефірне телебачення дозволяє одночасно здійснювати зйомку, обробку зображення й звуку та їхній монтаж, не зупиняючи реального процесу розгортання подій, що транслюються, або записуються на плівку. Ця особливість суттєво формує специфіку режисерської праці на телебаченні, вимагаючи від режисера великої динамічності мислення. При потребі режисер проводить озвучування програми – разом із звукорежисером записує закадровий дикторський текст, репліки акторів, проводить дубляж фільмів на необхідну мову, підбирає музичне та шумове оформлення. Режисер відбирає шрифти, необхідні для створення титрів програми, і формує їх композиційно, творчо розв'язує питання створення телезаставок і їх використання. Режисер – повноправний керівник, а отже, і вихователь творчо-виробничого колективу. Він повинен чітко розподілити обов'язки різних його членів, на кожному з творчо-виробничих етапів роботи пояснити кожному фахівцю особливості свого творчого бачення, уміти повноцінно використати його творчі особливості, знання, професійну майстерність.

Режисер повинен бути прикладом творчого пошуку, ентузіазму, чіткої організації праці, етичного ставлення до співробітників та інших учасників творчо-виробничої діяльності. Дуже важливо, щоб режисер зміг створити навколо себе більш-менш постійний творчо-виробничий колектив однодумців. Це значно полегшує творчу працю, робить її оперативнішою, організованішою, а стилістику всіх творчих компонентів – органічнішою. [4, с. 18].

Підсумовуючи, необхідно наголосити на інтегративній сутності режисерської діяльності в системі телебачення, яка поєднує художньо-естетичні, технологічні, комунікативні та організаційні аспекти.

Сучасний телевізійний режисер постає універсальним фахівцем, який балансує між творчістю та виробництвом, мистецтвом та індустрією, традиціями та інноваціями. Значення режисерської функції в телевізійному просторі зростає пропорційно ускладненню медіасередовища, збільшенню технологічних можливостей та підвищенню аудиторних очікувань. Режисер залишається центральною постаттю телевізійного виробництва, забезпечуючи цілісність та художню якість аудіовізуального продукту в умовах мультиплатформної медіареальності та постійних трансформацій телевізійної індустрії.

### **Література:**

1. Брюховецька Л. І. Кіномистецтво : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Логос, 2011. 391 с.
2. Мусієнко О. О. Продюсерство і режисура: інтеграція професій у контексті соціокультурних трансформацій кінопроцесу. Сучасне мистецтво. 2020. Вип. 16. С. 189–196. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.16.2020.220001>
3. Bresson R. Notes on the Cinematograph / ed. by J. Griffin. New York: NYRB Classics, 2016. 112 p.
4. Десятник Г.О. Професія: режисер кіно і телебачення. Київ. Видавництво Інституту журналістики КНУ, 2018. 45 с.